

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ ТА НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ І. І. МЕЧНИКОВА
КАФЕДРА ІСТОРІЇ СТАРОДАВНЬОГО СВІТУ ТА СЕРЕДНІХ ВІКІВ
ОДЕСЬКИЙ АРХЕОЛОГІЧНИЙ МУЗЕЙ НАН УКРАЇНИ
ГРЕЦЬКИЙ ФОНД КУЛЬТУРИ (ОДЕСА)

СТАРОДАВНЄ ПРИЧОРНОМОР'Я

Випуск XII

ОДЕСА
ОНУ
2018

УДК 94(100)“-04/17”(08)

C773

Рекомендовано до друку Вченою радою
факультету історії та філософії
ОНУ імені І. І. Мечникова.
Протокол № 1 від 24 січня 2018 р.

Рецензенти:

- І. В. Бруйко** – д.і.н., директор Одеського археологічного музею НАНУ;
О. А. Довгополова – д.філос.н., професор кафедри філософії та методології пізнання
ОНУ імені І. І. Мечникова.

Редакційна колегія:

- І. В. Немченко** – к.і.н., зав. кафедри історії стародавнього світу та середніх віків
ОНУ імені І. І. Мечникова, головний редактор;
О. Б. Дьомін – д.і.н., зав. кафедри нової та новітньої історії ОНУ імені І. І. Мечникова;
О. М. Дзиговський – д.і.н., професор кафедри археології та етнології України
ОНУ імені І. І. Мечникова;
Т. О. Ізбаш-Гоцкан – к.і.н., доцент кафедри історії стародавнього світу та середніх віків
ОНУ імені І. І. Мечникова;
В. Г. Кушнір – д.і.н., декан факультету історії та філософії ОНУ імені І. І. Мечникова;
О. М. Луговий – к.і.н., доцент кафедри історії стародавнього світу та середніх віків
ОНУ імені І. І. Мечникова, зам. головного редактора;
С. А. Булатович – к.і.н., доцент;
С. Б. Охотніков – к.і.н., зам. директора Одеського археологічного музею НАНУ;
М. Д. Руссев – доктор хабілітат історії, професор Вищої антропологічної школи
(Кишинів, Молдова);
О. В. Смигдина – д.і.н., зав. кафедри археології та етнології України
ОНУ імені І. І. Мечникова;
С. Б. Сорочан – д.і.н., зав. кафедри історії стародавнього світу та середніх віків
Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна.

Стародавнє Причорномор'я. Випуск XII / Голов. ред. І. В. Немченко. –
C773 Одеса: Одеський національний університет імені І. І. Мечникова, 2018. –
632 с.

ISBN 978-617-689-251-9

Збірка «Стародавнє Причорномор'я» складена на основі матеріалів XII читань пам'яті професора П. Й. Каршиковського, міжнародної конференції, яка відбулась в ОНУ імені І. І. Мечникова 12-13 березня 2018 р. Випуск містить статті з проблем нумізматики, історії та археології Північного Причорномор'я, античної та середньовічної історії, візантинознавства, історії Європи раннього модерного часу, історіографії тощо. I–X випуски збірки виходили під назвою «Древнее Причерноморье».

УДК 94(100)“-04/17”(08)

ISBN 978-617-689-251-9

© Колектив авторів, 2018
© Одеський національний
університет імені І. І. Мечникова, 2018

А. Ю. Прохорова (Одеса)

ФРАНЦУЗЬКА ПОЛІТИКА АНГЛІЇ ПІД ЧАС ПІВНІЧНОГО ПОВСТАННЯ 1569 р.

В кінці 60-х рр. XVI ст. Англія мала численні внутрішні проблеми: у країні вирували чума та релігійний розлад, в скарбниці були відсутні гроші, військове спорядження, а англійці втрачали військовий дух. У. Сесіл у своїй «Стислій пам'ятці...» звертав увагу на те, що Франція та Іспанія мають на меті знищення всякої ересі й відновлення влади Папи. Шотландська королева Марія Стюарт, на його думку, мала слугувати знаряддям такої політики¹.

З потраплянням колишньої шотландської королеви в кінці 60-х рр. у володіння Єлизавети почалась активізація католицьких сил на півночі країни, відома під назвою Північного повстання, або повстання графів. Очолили його графи Нортумберленд та Уестморленд. Католики отримали претендента, за допомогою якого ставало можливим легітимне усунення англіканської королеви. Тепер іноземні католицькі монархи – королі Іспанії та Франції – мали не тільки привід для політичного тиску, а й нагоду втрутитися у внутрішні справи Англії.

Сусідні держави, такі як Франція, Фландрія і Іспанія, вже пережили хаос, викликаний релігійними конфліктами. Французькі релігійні війни між гугенотами і католиками були кривавим і страшним прикладом того, що може статися з королівством². Королева та її радники прагнули уникнути такого конфлікту будь-якою ціною³. Іспанський посол в Англії Героде де Спес вважав, що такі розбіжності між англійцями розорять королівство⁴.

Перед Англією, яка опинилася у скрутному становищі внаслідок зовнішніх та внутрішніх проблем, постало завдання сформувати нові перспективи її міжнародної політики.

Пропонована стаття приділяє увагу відносинам між Англією та Францією у кінці 60-х рр. XVI ст.

Історія англо-французьких протиріч завжди розглядалася в контексті постійних чвар, пов'язаних здебільшого з інтересами завоювання або збереження земельних активів. Дослідження англо-французьких відносин наприкінці 60-х рр. дозволить простежити формування нових дипломатичних стосунків у Західній Європі другої половини XVI ст.

Підхід, на якому базувалась англо-французька політика, був запропонований У. Сесілем. Франція була ослаблена громадянськими війнами, а Іспанію стримували заворушення в Нідерландах.

Французькі політики мали серйозні побоювання щодо загрози для торгівлі Франції з боку англійських піратів. На думку У. Сесіла, треба було надати допомогу повстанцям з Нідерландів та Франції, а також взяти участь у протестантській лізі для опору католицькій лізі. За його словами, такі дії могли допомогти створенню такої міжнародної ситуації, коли Іспанія та Франція внаслідок внутрішніх ускладнень втратили б можливість виступати проти Англії⁵.

Вибір такого вектору політики означав відхід від традиційного курсу, що базувався на орієнтації на монархів великих європейських держав (на цей період – на королів Іспанії та Франції).

Проти таких дій виступив ряд найвпливовіших католицьких лордів Англії, що було ще однією причиною Північного повстання 1569 р. Невдоволені католицькі лорди виступили під гаслом повернення всієї країни до католицизму, підпорядкування Англії Риму й, у відповідності до цього, переходу корони від Єлизавети до Марії Стюарт⁶.

Ще у перші роки правління Єлизавети Марія Стюарт оголосила про свої претензії на престол Англії, сподіваючись на реалізацію своїх прав, і для королеви Єлизавети виникла проблема – легітимізація її королівського титулу та забезпечення національної безпеки⁷. В очах католицької Європи саме Марія Стюарт була законною спадкоємицею (будучи найближчою родичкою Єлизавети з боку батька), а не «незаконнонароджена» Єлизавета Тюдор. На той час її підтримали Гізи, які відкрито заявили, що будуть добиватися англійського престолу для своєї племінниці⁸. Під час Північного повстання, у грудні 1569 р. з Франції надійшло повідомлення про намір Карла IX надати військову допомогу прибічникам шотландської королеви⁹.

До того ж Марія мала те, чого не було у англійської королеви – сина Джеймса, – цим вона вже вирішила питання про правонаступництво. Успадкування було складною проблемою, і з тих пір, як Єлизавета стала королевою Англії, багато хто був стурбований тим, що трапиться з цією країною, якщо вона помре без наступника.

Повсталі графи використовували той факт, що у королеви Англії немає спадкоємця. Єлизавета до 1569 р. вже правила 11 років і була доти незаміжня, не дивлячись на безліч спроб організувати переговори з придатними для неї кандидатурами. Такий стан справ викликав занепокоєння щодо спадкоємності англійського престолу¹⁰.

Бунтівники таємно спробували вести переговори про шлюб між Марією Стюарт і графом Норфолком. Багато хто з них вважав, що такий союз був би вирішенням питання про спадкоємність та способом об'єднати королівство¹¹.

Заворушення в Англії та невдоволення католиків бачили французький та іспанський посланиці ще у 1568 р. Посол Франції Ла Мот Фенелон повідомляв, що Сесіл та граф Лестер мали побоювання щодо заворушень католиків на півночі¹². Напрочуд обізнаний у планах католицької опозиції де Спес, що доводить його листування протягом 1568-69 рр., вважав, що більшість населення налаштована прокатолицьки і при нагоді підтримає Марію Стюарт.

Оскільки монархи вважалися помазаними Богом, повстання проти Єлизавети не було законною дією, якщо Папа не відлучив її від Церкви. Отже графи Нортумберленд і Уестморленд писали до Папи Пія V листи в надії отримати його підтримку у своїй справі, але лист досяг свого призначення тільки через кілька місяців¹³.

Вже у грудні 1569 р. Єлизавета та її радники зрозуміли, що з опором буде покінчено. Ерлам не вдалося отримати додаткову підтримку від інших північних дворян; крім того, спроби графів Нортумберленда і Уестморленда використувати свої владні функції як лордів над регіонами, які були менш лояльними до Тюдорів, виявилися марними. Дворяни в регіоні навіть допомагали короні затримати повстанців¹⁴.

Повстання було швидко придушено, що засвідчило зростання авторитету королеви, але французька політика Таємної ради не змінила своєї спрямованості. Радники вважали доцільним продовжувати допомагати опозиціонерам у Франції та формувати союз з німецькими протестантами. Хоча сама Єлизавета, як доповідав французький посол, бажала встановлення миру у Франції, бо це, на її думку, відповідало інтересам Англії.

За пропозицією У. Сесіла французькі протестанти одержали підтримку, якої вони потребували, – частково в грошах, частково у військових поставках. У свою чергу з Ла Рошелі йшли поставки у вигляді солі і вина.

У лютому 1568 р. гугеноти взяли під свій контроль Ла Рошель та отримали доступ морським шляхом в Ла Манш. Для протестантської громади це була вражаюча перемога, але в той же час це означало більш серйозні проблеми. Морські шляхи стали ще більш небезпечними для купців. Англійці, щоб захистити продаж вина і солі, повинні були вдатися до королівського морського захисту¹⁵.

Обмін товарами проводився у вигляді договору між купцями і Ла Рошеллю та регулювався виключно ними; це не стосувалося амуніції, яку адмірал Вінтер передавав кораблями Єлизавети. Офіційно У. Сесіл нічого не знав про ці стосунки. Англійський посол у Франції сір Генрі Норріс був проінструктований заперечувати будь-

яку допомогу Англії протестантам. У. Сесіл додавав, що в разі торгівлі вином та сіллю з принцом Конде, можна запозичити товари у наших купців¹⁶.

Свою підтримку протестантів заперечувала і Єлизавета, вона запевняла французького посла, що ніколи не схвалювала та не підтримувала будь-якого підданого в повстанні проти його короля¹⁷. Проте в лютому 1569 р. Катерина Медичі скаржилася, що Єлизавета відкрито підтримує гугенотів не тільки грошима, а й військовими поставками¹⁸. Постачання гугенотам з Англії через порт Ла Рошель все більше заохочували повстанців. Через цей порт також потрапило багато англійських добровольців, які бажали допомогти у богоугодній справі¹⁹.

Третя громадянська війна була у самому розпалі. Хоча у багатьох незначних військових операціях гугеноти були більш успішними, але у всіх важливих діях вони програвали католикам. У битві за Жарнак 15 березня 1569 р., в якій був убитий принц Конде, вони програли, як і при Монконтурі, де гугеноти зазнали повної поразки.

Однак Англія та Франція поступово зближались, показовим, зокрема, було те, що королева-матір Катерина Медичі відмовилась оприлюднити буллу Папи Римського про відлучення королеви Єлизавети від церкви, яку Пій V видав через кілька місяців після закінчення Північного повстання. Папа Римський звинуватив Єлизавету в тому, що прийняттям протестантизму як державної релігії вона привела своє королівство до загибелі; він так само стверджував, що вона «узурпувала» титул верховного глави Англійської церкви і всієї влади, яка прийшла з цим титулом²⁰.

На тлі таких суперечливих подій у червні 1570 р. почалися переговори щодо шотландського питання. Французький посол наполягав на тому, щоб англійці здали замки, які вони захопили у Шотландії. Він зміг домогтися свого, було фактично домовлено, що Англія виводить свої війська, а Франція не посилає до Шотландії своїх солдатів.

Ця домовленість почала діяти не одразу. Як доповідав де Спес, 2000 французьких солдат повинні були прибути до Шотландії. Дізнавшись про це, королева Єлизавета поінформувала французького посла про розривання домовленості. За словами де Спеса, Ла Мот просив аудієнції у королеви, але йому було відмовлено через її хворобу, що, на думку іспанського посла, було вдаваним. Також Єлизавета відрядила до шотландських кордонів військовий контингент

під командуванням графа Сассекса²¹, що мало забезпечити вибори проанглійськи налаштованого регента – графа Леннокса.

Причиною скоротечної відмови, за словами де Спеса, міг слугувати лист Шатильйона до королеви, в якому говорилося, що він стоїть під Оверню з метою охорони верхньої Луари, де до нього стікалися війська з Ла Рошелі, Лангедоку і Гасконі. Так само він очікував прибуття військ з Німеччини²².

Королева все ж таки виконала обіцянки та відвела свої сили, за винятком 3000 солдатів у Бервіку, а наказ, за яким треба було підготувати шість воєнних кораблів, було скасовано. В свою чергу, французький посол запевняв, що французи не порушать домовленостей.

Переговори показали, що існує реальна можливість для знаходження компромісних рішень, що стало товчком для подальшого англо-французького зближення.

Королева Єлизавета забажала виступити посередником у досягненні мирної угоди між гугенотами і французьким королем. Зовні це виглядало як жест доброї волі. З цією місією королева відправила Ф. Уолсінгема. Згідно наданої йому інструкції, він повинен був переконати короля проявити прихильність до гугенотів, тобто добитися найбільш сприятливих умов договору, бо «сповідання іншої релігії не завдає шкоди титулу короля Франції»²³. Влітку 1570 р. між гугенотами та католиками у Сен-Жермені був підписаний мир, за яким король пішов на значні поступки гугенотам.

Таким чином, французька політика Англії наприкінці 60-х рр. XVI ст. була зумовлена кількома чинниками. Англія опинилася у несприятливих для себе умовах, це численні внутрішні проблеми та загроза з боку Іспанії та Франції. Поява в Англії шотландської королеви Марії Стюарт сприяла активізації католицьких сил на півночі країни. Марія як претендентка на престол Англії мала підтримку з боку не тільки католиків країни, але й Франції та Іспанії. Все це змусило королеву та її радників сформулювати нові перспективи зовнішньої політики. Як і у першу громадянську війну, підтримка гугенотів мала слугувати відволіканням французів від можливості виступати проти Англії. Допомога гугенотам проводилася таємно через торгівлю з Ла Рошеллю.

Втім поступове знаходження компромісів у перемовинах з Францією, досягнення миру та стабільних відносин, з точки зору королеви Єлизавети, більш відповідали державним інтересам Англії.

- ¹ Collection of state Papers, relating to affairs in the reigns of king Henry VIII, Edward VI, Mary and Elizabeth, left by William Cecil, lord Burghley. V. I. P. 579.
- ² Kesselring K. J *The Northern Rebellion of 1569: Faith, Politics, and Protest in Elizabethan England*. Basingstoke, 2007. P. 60.
- ³ Kesselring K. J «A Cold Pye for the Papistes»: Constructing and Containing the Northern Rising of 1569 // *Journal of British Studies*. 2004. V. 43. P. 417-443.
- ⁴ Calendar of State Papers, relating to English affairs, preserved in, or originally belonging to, the archives of Simancas / Count de Feria, of Alvaro de la Quadra bishop of Aquila // *Spanish letters from the accession of Elizabeth in November 1568 to the end of the year 1579* / ed. Martin A S Hume. V.2. London, 1892. № 137.
- ⁵ Collection of state Papers. V. I. P. 580.
- ⁶ Kesselring K. J *The Northern Rebellion of 1569*. P. 34-38.
- ⁷ Дьомін О. Б. Біля витоків англійського атлантизму. Зовнішня політика Англії кінця 50 – кінця 80-х років XVI ст. // *Історія Англії*. Одеса, 2001. С. 119.
- ⁸ Петросян А. А. Эдинбургский договор 1560 г. // *Англия в эпоху абсолютизма (статьи и источники)* / Под ред. Ю. М. Сапрыкина. М., 1984. С. 37.
- ⁹ Calendar of State Papers. Foreign Series of reign of Elizabeth // *Diplomatic correspondence of reign of Elizabeth in 1568–1571* / ed. Joseph Stevenson. V. 9 London, 1874. № 534.
- ¹⁰ Jones Norman L. *The Birth of the Elizabethan Age: England in the 1560s*. Oxford, 1993. P. 121.
- ¹¹ Norton Thomas. A discourse touching on the pretended match betwene the Duke of Norfolk and the queene of Scottes. Edinburgh, 1569. P. 245.
- ¹² La Mothe Fenelon, B. de Salignae. *Correspondance Diplomatique*. T.2. P. 239
- ¹³ Elizabeth I Queen of England Queen Elizabeth's Defence of her proceedings in Church and State. London, 1958. P. 53
- ¹⁴ Kesselring K. J *The Northern Rebellion of 1569*. P. 61.
- ¹⁵ Wallace T. MacCaffrey *Shaping of the Elizabethan Regime*. Princeton University Press, 2015. P. 279.
- ¹⁶ Calendar of. Cecil Papers in Hatfield House // *Diplomatic correspondence in 1306–1571*. V.1 London, 1883. № 364.
- ¹⁷ Calendar of State Papers. Foreign Series of reign of Elizabeth // *Diplomatic correspondence of reign of Elizabeth in 1568–1571* / ed. Joseph Stevenson. V. 9 London, 1874. № 2323.
- ¹⁸ Calendar of State Papers. Foreign Series of reign of Elizabeth // *Diplomatic correspondence of reign of Elizabeth in 1568–1571* / ed. Joseph Stevenson. V. 9 London, 1874. № 68.
- ¹⁹ Ibid. № 70.
- ²⁰ Pope Pius V's Bull Against Elizabeth (1570). – Режим доступу до ресурсу: <http://tudorhistory.org/primary/papalbull.html>.
- ²¹ Calendar of State Papers, relating to English affairs, preserved in, or originally belonging to, the archives of Simancas / Count de Feria, of Alvaro de la Quadra bishop of Aquila // *Spanish letters from the accession of Elizabeth in November 1558 to the end of the year 1567* / ed. Martin A S Hume. V.1. London, 1892. № 191.
- ²² Ibid. № 192.

²³ Calendar of State Papers. Foreign Series of reign of Elizabeth // Diplomatic correspondence of reign of Elizabeth in 1568–1571 / ed. Joseph Stevenson. V. 9. London, 1874. – 01 февраля 1569 г. № 1168.

Н. Д. Руссев (Кишинев)

БЕЛГОРОДСКИЙ МУЧЕНИК ИОАНН НОВЫЙ И РЕЛИГИОЗНАЯ ЖИЗНЬ МОЛДАВИИ НАЧАЛА XV в.

Во времена господства Золотой Орды современный Белгород-Днестровский был значительным административно-политическим и торгово-экономическим центром. Его жизнь в XIII–XIV вв. довольно полно изучена на основе археологических и письменных свидетельств¹. Слабее исследована дальнейшая история города, пребывавшего в Молдавском государстве. Для более глубокого понимания этой темы интерес представляет житие начала XV в., текст которого повествует о гибели здесь за веру православного купца из Трапезунда. Актуализированное столь поздно трагическое событие первой трети XIV в. позволяет установить связи между хронологически последовательными этапами в развитии одного поселения.

История героя жития вкратце такова. Греческий торговец Иоанн прибыл в Белгород из-за моря на судне, начальником которого был «фряг», приверженный «латинской ереси». Речь идет о католике, по всей видимости, генуэзце, который оклеветал трапезундца в глазах местного правителя – «епарха города». Объятый завистью к богатству и благонравию купца, корабельщик заявил названному «персом» градоначальнику, что грек готов поклониться огню, солнцу и утренней звезде. Однако на суде Иоанн отверг низость вероотступничества и прилюдно призвал епарха отринуть сатанинские заблуждения, чтобы приобщиться к православию. В гневе «перс» приказал истязать купца палками. На следующий день истязание полуживого праведника продолжилось. Затем его привязали к коню, который протасил жертву «по всему граду». Брошенным останкам Иоанна, у которого один из местных иудеев отсек голову, сразу же стали сопутствовать чудеса. Испугавшись, епарх приказал похоронить мученика. Православные горожане погребли его в своей церкви, а более чем 70 лет спустя мощи трапезундца перенесли в столицу Молдавии, где Иоанн был прозван Новым Сучавским².

Автором текста жития Иоанна является православный религиозно-политический деятель и писатель Григорий Цамблак (ок. 1365-1419?). Широко признано, что «в эпоху средневековья в

<i>Немченко І. В.</i> До 55-ліття кафедри історії стародавнього світу та середніх віків Одеського національного університету імені І. І. Мечникова.....	5
<i>Избаиш-Гоцкан Т. А.</i> Антиковедение на кафедре истории древнего мира и средних веков.....	16
<i>Чепіженко В. В.</i> Розвиток медієвістики на кафедрі історії стародавнього світу та середніх віків ОНУ (до 2000 р. – ОДУ) імені І. І. Мечникова.....	23
<i>Агульников С. М.</i> Планировка и топография могильников белозерской культуры в Нижнем Подунавье.....	39
<i>Алексеев В. П., Лобода П. Г.</i> Редкие и неизданные варианты монет античных городов Северного Причерноморья.....	44
<i>Андрух С. И., Тоцев Г. Н.</i> Сорокина Балка – новый памятник археологии в Нижнем Поднепровье.....	50
<i>Боднарюк Б. М.</i> Західноєвропейський премілленаризм XVII ст.: відродження апокаліптичних настроїв та віри у земне царство Христа на тлі Тридцятирічної війни й англійської пуританської революції.....	52
<i>Бойко-Гагарин А. С., Корпусова И. В., Янов Д. М.</i> Некоторые особенности обращения османских юзлуков на территории княжества Валахия в 1810-1811 гг.....	57
<i>Бондаренко Д. В., Смирнов О. І.</i> Археологічні дослідження зольника № 2 Вікторівського святилища в 2017 р.....	70
<i>Буйських С. Б.</i> Хора Ольвії – історико-археологічний релікт давньогрецької колонізаційної епохи у Нижньому Побужжі.....	78
<i>Булатович С. А.</i> Из истории изучения античного Никония.....	82
<i>Бурдо Н. Б.</i> Антропоморфна пластика усатівської культури.....	87
<i>Бьяджи П.</i> Малоизвестные материалы к хронологии грота Буран-Кая III (Украина).....	97
<i>Вар`ян О. О.</i> Ставлення до дитинства в Афіньському полісі архаїчного та класичного періодів.....	102
<i>Вертієнко Г. В.</i> До питання про метал в Авесті.....	108

<i>Відейко М. Ю.</i> Сакральні будівлі Центральної та Південно-Східної Європи у V тис. до н.е.....	117
<i>Вус О. В.</i> Кастеллум Сиваг-Кермен – погранична крепость Византиї в Юго-Западной Таврике.....	123
<i>Главенчук А. В.</i> Новые данные о пигментных охрах из раскопок Анетовки 2.....	131
<i>Горбаненко С. А.</i> Перші цілеспрямовані палеоетноботанічні розшуки на Більському городищі.....	138
<i>Грабовская О. В.</i> Історичні обставини початку використання цегли у Вінниці.....	146
<i>Гребцова И. С.</i> Сюжеты античной истории и мифологии в творчестве европейских художников XVIII – первой половины XIX ст.....	153
<i>Гулюк Є.</i> Зміни статусу історії та структури історичного знання в освітній системі єзуїтів у середині XVIII ст.....	160
<i>Гуменний В. Л.</i> Військові гарнізони на території Близького Сходу і парфянські кампанії Риму у II – на початку III ст.н.е (за епіграфічними джерелами).....	166
<i>Дёмин О. Б.</i> Собрание наследства: медиевистика в современной Украине (1992–2016 гг.).....	171
<i>Демченко О. В.</i> Просторова організація поселень пізнього мезоліту – раннього неоліту в районі Дніпровських порогів.....	178
<i>Дергачева Л. В.</i> Клад средневековых молдавских монет XIV века, найденный на территории республики Молдова.....	185
<i>Димидюк Д. А.</i> Фортифікації та облогова техніка Багратидської Вірменії кінця IX – середини XI ст. (на основі писемних джерел).....	191
<i>Добролюбский А. О.</i> Остатки и следы Джинестры на одесских берегах.....	199
<i>Домановська М. Є.</i> Філологічний вектор розвитку візантиністики у Харківському університеті (середина XIX – початок XX ст.).....	208

<i>Домановский А. Н.</i> К вопросу о нарушителе арабо-византийского договора 689 г.....	214
<i>Diaconu V., Gafincu A.</i> Multidisciplinary research dedicated to the Late Bronze age from the space between the Carpathians and Prut (Romania).....	220
<i>Дятлов В. О.</i> Герцогиня Здена Саксонська та її син Георг. Виховання християнського князя.....	227
<i>Заплетнюк О. А.</i> Роль фараона Ехнатона у культурі Атона за текстами прикордонних стел «раннього проголошення».....	234
<i>Зелинский А. Л.</i> К вопросу о назначении так называемых перстней «птолемеевского типа».....	241
<i>Иванова С. В.</i> Обмен и торговля в древних обществах.....	247
<i>Івченко О. С.</i> Джон Спелмен та Філіп Хантон: два погляди на королівську владу.....	254
<i>Kamadadze K.</i> Porcelain from Gonio fort.....	261
Клюшинцев В. Н. <i>Гребенников В. Б.</i> К вопросу о развитии металлургии и металлообработки в эпоху бронзы в Нижнем Побужье.....	269
<i>Ковальський Л. С., Голдаєв С. Г.</i> Заповнюючи прогалини на карті енеоліту степової Одещини: пізньотрипільська випадкова знахідка з долини ріки Кучурган.....	276
<i>Ковбасюк С.</i> «Коли запитають вас ваші сини...»: іконографічні новачі у «Песаху» Хейбрехта Бейкелара 1563 р. та реформаційний дискурс.....	283
<i>Колесниченко А. Н.</i> Стекланные сосуды закрытых форм VI-I вв. до н.э. в сакральных контекстах Средиземноморья и Северного Понта.....	291
<i>Красножон А. В.</i> Два документа 1593 г. о ремонтных работах в Хаджибее.....	298
<i>Крижанівський А. Л.</i> Метрологічні показники монет львівського монетного двору XIV-XV ст.....	304
<i>Левченко В. В.</i> Мифы и реалии биографии профессора А. Г. Готалова-Готлиба (1866–1960).....	312

<i>Лиман С. И.</i> Французская средневековая история и историография в творчестве профессора Харьковского университета М. Н. Петрова (1826-1887).....	320
<i>Лобанова М. А., Нестеренко О. В.</i> Нова пам'ятка катакомбної культури в Одеській області.....	327
<i>Луговий О.М.</i> Візантійські послы у Снятині 1415 року.....	332
<i>Мельников О.Н.</i> Серебряный статер Гигиэнонта в монетном деле и в нумизматике Боспора.....	339
<i>Mielczarek M.</i> From the history of archaeology in Odessa. Józef Czaki (1857-1936), a forgotten collector of antiquities.....	349
<i>Моисеенко Н. С.</i> Сребреники Святополка: итоги тысячелетия.....	353
<i>Мызгин К. В., Филатов Д. А.</i> Находки ауреусов зурпаторов III века на территории Украины.....	354
<i>Николаев Н. И.</i> Кто был советником царя Скилура в Неаполе Скифском?.....	368
<i>Одрін О. В.</i> Північнопонтійська торгівля зерном: друге життя давніх концепцій.....	375
<i>Отрешко В. М.</i> О тенденциях развития археологии.....	381
<i>Охотников С. Б.</i> Сотрудничество ученых Одессы и Польши в изучении археологии и древней истории Северного Причерноморья.....	384
<i>Охріменко О. С.</i> Уривок невменної нотації з оправи рукопису «Miscellae quodlibeticae pro IWM».....	392
<i>Папанова В. А., Зиновьева Т. А.</i> Склеп с росписью на некрополе Ольвии: проблема фиксации и интерпретации памятника.....	396
<i>Пересунчак О. С.</i> Нові пам'ятки археології в басейні р. Могилянка.....	408
<i>Пилипчук Я. В.</i> История Золотой Орды в хронике Ульриха Рихенталя.....	413
<i>Пиструил И. В.</i> Изделия с резцовым сколом на эппалеолитических памятниках Северо-Западного Причерноморья (некоторые предварительные выводы).....	416
<i>Плешивенко А. Г.</i> Забытые раритеты.....	422

<i>Подрез Ю. В.</i> Дипломатична діяльність уряду П. Орлика щодо Франції та Османської імперії в 1710 році.....	430
<i>Полищук Л. Ю., Кіосак Д. В.</i> Нові матеріали до історії археологічного вивчення Південного Побужжя.....	436
<i>Попова Т. Н.</i> В. Э. Крусман: епоха и наука под скальпелем историка.....	446
<i>Попович С., Чобану И.</i> Раскопки кургана № 8, у с. Александру Иоан Куза (Кагульский р-н, республика Молдова).....	453
<i>Прохорова А. Ю.</i> Французька політика Англії під час північного повстання 1569 р.....	457
<i>Руссев Н. Д.</i> Белгородский мученик Иоанн Новый и религиозная жизнь Молдавии начала XV в.....	463
<i>Рябцева С. С.</i> О некоторых специфических чертах головных уборов населения балканского региона в X–XIV вв.....	470
<i>Савельева Е. С.</i> Терракотовая статуэтка римского воина из Картала...	481
<i>Самойлова Т. Л.</i> Контакты Родоса и Тиры в эллинистическое время по данным керамической эпитафии.....	485
<i>Секерська О. П.</i> Тваринництво та полювання в господарстві населення античного часу межиріччя Дунаю та Південного Бугу.....	487
<i>Сминтина О. В.</i> Екологічна історія дописемної доби: актуальні питання сучасних досліджень.....	494
<i>Снитко І. О., Гаркуша Н. М., Снитко О. В.</i> Про історію однієї лапідарної пам'ятки, знайденої біля Ольвії.....	500
<i>Снитко И. А.</i> Проблемы архитектурной идентификации фрагментарно исследованных архитектурно-археологических памятников.....	505
<i>Сурду В. В.</i> Особенности погребальных сооружений ямной культуры Карпато-Поднестровья.....	512
<i>Тарасенко Н. А.</i> Фрагменты древнеегипетской Книги мертвых в Украине.....	517
<i>Тоцький П. М.</i> Становий статус церкви в королівській Франції напередодні Революції.....	524
<i>Тоцев А. Г.</i> Крымско-русские торговые отношения в XV в.....	531

<i>Туровский Е. Я.</i> Государственное устройство античного Херсонеса.....	534
<i>Федченко С. Е.</i> Функції та місце сексуальності у римському зображальному мистецтві.....	539
<i>Фомин М. В.</i> Трансформация обряда крещения и ее отражение в архитектуре Херсонеса-Херсона.....	547
<i>Khalvashi M., Aslanishvili L., Kakhidze E.</i> Garrisons on the edge of Imperium Romanum.....	553
<i>Харламова А. О.</i> Результати картографування середньовічних кам'яних статуй в басейні середньої течії Сіверського Дінця.....	558
<i>Хахеу В.</i> К вопросу о погребальном обряде позднегальштатского времени днестровско-карпатского региона (конец VII–V вв. до Р.Х.).....	566
<i>Циватый В. Г.</i> Внешнеполитическая и дипломатическая институционализация Европы раннего нового времени глазами современника: Франческо Гвиччардини о концептах «война» и «мир» в исторической памяти.....	573
<i>Чекунина Н. В.</i> К истории формирования коллекции древнерусских монет одесского археологического музея НАН Украины.....	580
<i>Черниенко Ю. А.</i> К вопросу об информативности предметов металлопроизводства для анализа проблем генезиса сабатиновской культуры.....	585
<i>Черных И. Д.</i> Цивилизации «осевого времени» в научном наследии Ш. Эйзенштадта.....	592
<i>Шевцов С. П.</i> Структурные средства изображения Перикла у Фукидида.....	596
<i>Шевченко О. Б.</i> Сарматські «амазонки»: чинники, що спонукали появу історіографічного міфу, та реальність сьогодення.....	603
<i>Янко А. Л.</i> Расенна чи Ратуменна?: Дещо про епоніма і самоназву етрусків.....	609
<i>Ярош О. А.</i> Витоки і розвиток британського орієнталізму у першій половині XVII ст.....	615
Перелік скорочень.....	622